

INSTITUȚIA JURIDICĂ A CĂSĂTORIEI LA MUSULMANI

Islam: credință și ritual

Termenul islam desemnează religia monoteistă care are la bază Coranul și al cărei profet este Mohammed. Prin extensiune, cuvântul islam se referă și la întreaga civilizație, cu un cadru legislativ unic, cu structuri politice specifice, cu tradiții sociale și morale care se revendică de la această religie.

Cuvântul are la bază verbul arab *aslama* care înseamnă "a se supune", "a se dăruia în întregime", de aici, în Coran, "a se încredința cu totul lui Dumnezeu", atitudine considerată specifică adevăratului credincios. Din punctul de vedere al islamului, monoteismul absolut este consubstanțial naturii umane și religia islamică nu face decât să restituie prin Coran, ultima revelație adresată întregii umanități - puritatea originară a unei credințe

Pe care creștinii și evreii ar fi modificat-o și ar fi trădat-o.

Islamul este o religie centrată pe o carte - Coranul - revelată în întregime profetului Mohammed: acesta nu este altceva decât un transmițător și orice analogie cu persoana lui Iisus Hristos din creștinism este contrară spiritului religiei islamice. Islamul nu este "mahomedanism" pentru că în ochii musulmanilor, Mohammed este un om ca toți oamenii, un om căruia i s-a încredințat Mesajul și care constituie, prin întreaga sa comportare, un exemplu de urmat pentru credincioși.

Analogia este posibilă între funcția pe care o îndeplinește Iisus Hristos pentru creștini și funcția pe care o îndeplinește Coranul pentru musulmani, acesta fiind, din punctul lor de vedere, Cuvântul lui Dumnezeu devenit Scriptură. Iisus este prezent în textul coranic ca unul dintre profeți, fiul Mariei, trimis pentru a continua Revelația pe care vine să-o desăvârșească Mohammed.

Adeptul religiei islamice este numit în arabă *muslim*, cuvânt care a circulat și la noi în vechime, sub această formă. Cuvântul musulman este preluat din franceză și reproduce aproximativ cuvântul persan care adugă la *muslim* desinența adjectivală *an*. Cuvântul *mahomedan*, care circulă și în română - ca și în alte limbi - cu sensul de "adept al islamului", nu are un echivalent arab pentru bunul motiv că islamul nu este considerat "religia lui Mohammed", cum apare definit de unele dicționare: ca și *mahomedanism*, *mahomedan* este construit în Europa, după modelul lui creștin, datorită identificării abuzive a rolului lui Mohammed pentru islam cu cel al lui Hristos pentru creștini.

Pornind de la concepția islamului conform căreia islamul face parte din natura umană, orice om s-ar naște musulman, părinții fiind cei care îl fac să devină adept al unei alte religii.

Aderența la islam înseamnă atât credința prezentă în suflet și afirmată prin cuvinte, cât și manifestarea acesteia prin îndeplinirea unor obligații rituale de origine divină și prin întregul comportament individual și social. Mărturia de credință (*șahada*) constă în a afirma că nu există altă divinitate decât Dumnezeu (*Allah*) și că Mohammed este trimisul lui Dumnezeu. Formula reprezintă pentru musulmani rememorarea pactului primordial (*mithaq*) existent din preeternitate între Dumnezeu și oameni, prin care aceștia se angajează să-l recunoască drept stăpân atotputernic: împlinirea prescripțiilor coranice este o garanție a fidelității față de acest pact. Alături de Coran, exemplul profetului Mohammed constituie sursa din care se inspiră prescripțiile legislației islamice privind ritualul. Obligațiile rituale cele mai importante sunt: rugăciunea, dania, postul și pelerinajul, la care se adaugă, ca o condiție prealabilă, mărturia de credință.

Credința unică, practicile rituale unice, întregul comportament reglementat în cele mai mici detalii, îi fac pe musulmanii de pretutindeni membrii ai unei comunități unice, solidare, despre care Coranul afirmă că este "cea mai bună dintre comunități" (3,10).

Monoteismul islamic

Islamul se reprezintă pe sine drept cel mai pur monoteism. Partea cea mai importantă. Partea cea mai importantă a crezului musulman afirmă fără echivoc: la illah illa Allah "nu există altă divinitate decât Dumnezeu". Semnificația formulei poate fi înțeleasă mai bine dacă știm că numele Allah este interpretat drept forma cu articol definit a substantivului illah "divinitate", "zeu", și că divinitatea cu numala de Allah era cunoscută încă înainte de predica lui Mohammed, ca zeitate supremă, creator al lumii, alături de alte divinități, subordonate lui. În Coran, păcatul capital este acela de a-i asocia lui Allah alte divinități, iar dușmanii islamului prin excelență sunt al-mușrikuna "asciaționiștii", "politeiștii". Din acest motiv s-a spus că nu se poate traduce formula islamică Allahu akbar prin Allah este cel mai mare, cum ar sugera forma akbar, interpretabilă în alte ocazii drept comparativ-superlativ, căci aceasta ar presupune un termen de comparație, lucru pe care monoteismul absolut proclamat de islam nu-l poate admite.

Monoteismul absolut al islamului nu este afirmat numai în opoziție cu politeismul, ci și în raport cu creștinismul. Treimea creștină apare musulmanilor ca o formă de a-i admite asociații lui Dumnezeu: nu se poate ca Dumnezeu să aibă un fiu, se spune în Coran, așa cum el nu poate să participe la condiția umană prin experiența morții, chiar dacă aceasta ar fi spre binele oamenilor.

Dumnezeu este Absolutul și omul reprezintă relativul: nici o idee de manifestare, de încarnare, de cădere a divinității în natura umană păcătoasă nu este concepută de islam.

Musulmanii afirmă că nici o altă religie nu realizează transcendența lui Dumnezeu mai mult decât islamul. În viziunea islamică numai Dumnezeu este absolut liber pentru că este infinit: inteligența, voința, logosul sunt calități divine pe care El le încredințează oamenilor și care se întorc la El.

Creștinii și musulmanii vorbesc, oare despre același Dumnezeu-se întreabă creștinii atenți la modul în care teologii aparținând celor două religii formulează atributele divinității. Problema se leagă și de modul în care transpunem numele de Allah în limbile aparținând unor popoare creștine. S-ar putea spune că evoluția ideilor privind această echivalare urmează, în mare, avatarurilor imaginii pe care și-o face Europa creștină despre islam și, mai recent, avatarurile concepției despre dialog între creștinism și islam. Păstrarea formei "Allah" în textele traduse și în cele în care se vorbea despre islam corespunde unei perioade în care islamul apărea ca o religie exotică, iar unora le apărea chiar ca o formă de politeism. Mai aproape de noi, promovarea dialogului, sublinierea unității religiilor monoteiste aduce cu sine îndemnul de a echivala "Allah" cu "Dumnezeu", tocmai pentru a sublinia această unitate.

Căsătoria și filiația în legislația musulmană

Legislația musulmană concepe căsătoria ca un contract de drept civil încheiat, în principiu, între viitorul soț și tutorele legal al viitoarei soții. Prin contractul acesta soțul se angajează să plătească o sumă de bani-o "dotă" soției.

Pentru ca respectivul contract să fie valabil este nevoie:

- să nu existe piedici în calea căsătoriei
- să existe consimțământul persoanelor determinate
- să se constituie dota
- să fie îndeplinite formalitățile legale

Piedicile în calea căsătoriei sunt de două tipuri:

- permanente (înrudirea de sânge sau prin alianță, colacțație, consumarea căsătoriei în perioada numită idda, jurământul de anatema), și

-temporare(religie mixtă,poligamia,înrudirea între soțiile aceluiași soț,perioada de idda,tripla repudiere).

Câteva lucruri atrag atenția în mod special în cadrul acestor piedici în calea căsătoriei.În primul rând,căsătoria nu este posibilă cu o categorie largă de "persoane interzise"(maharim) printre care se numără ascendenții și descendenții precum și soțiile acestora,sora și descendenții surorilor și fraților,mătușile,surorile și mătușile ascendenților,soacra și descendenții soției.Este posibilă căsătoria între veri.Nu este posibilă căsătoria între persoane care au supt de la aceeași femeie și nici căsătoria unui bărbat cu femeia care l-a alăptat sau cu rudele acesteia.Nu este posibilă căsătoria simultană cu două femei rude de sânge,prin alianță sau "de lapte".

O atenție specială este acordată de legislația musulmană acestei "retrageri de continență"numită idda,consecutivă unei căsătorii anterioare,perioadă care durează patru luni și zece zile și în cadrul căreia femeia trebuie să se rețină de la orice raporturi sexuale cu scopul de a se evita "confuzia părților",cu alte cuvinte, cu scopul de a se putea stabili tatăl adevărat al copilului care ar urma să se nască.Este vorba însă și de o obligație morală,de respect pentru memoria defunctului,de doliu,s-ar putea spune,peu ce această perioadă de continență este impusă și văduvei, chiar dacă nu s-a consumat căsătoria.Dacă, ignorând interdicția,căsătoria se consumă în această perioadă de abținere,femeia îi este interzisă pe veci celui ce a săvârșit păcatul.

Ceea ce se numește "jurământ de anatema" este o formulă prin care se chiamă mânia lui Dumnezeu față de femeia adulteră,ceea ce înseamnă dezavuarea paternității față de copilul care s-ar naște și un divorț irevocabil.

În ceea ce privește piedicile temporare,este de remarcat că "religia mixtă" este o piedică numai în anumite condiții:nu este permisă căsătoria unei musulmane cu un nemusulman,dar este permisă căsătoria unui musulman cu o femeie aparținând uneia dintre religiile revelate(religiile creștină și iudaică).Nu este permisă căsătoria unui musulman cu o femeie aparținând uneia dintre religiile politeiste.

Un musulman nu se poate căsători cu o femeie căsătorită cu un altul pentru că o musulmană nu poate avea decât un singur soț.Un musulman poate avea însă două,trei sau patru soții,dar nu mai mult de patru în același timp.Căsătoria cu a cincea femeie nu este posibilă:este vorba însă de o piedică temporară pentru că un loc între cele patru poate deveni vacant prin divorț sau prin deces.

Nu este permisă căsătoria simultană cu două femei aflate într-un grad de înrudire între ele care,dacă ar fi fost de sexe diferite,nuar fi permisă căsătoria.Nu este permisă,de asemenea,căsătoria cu o persoană aflate în cursul perioadei de continență sau cu o persoană repudiată de trei ori.În ceea ce privește consimțământul necesar încheierii contractului,acesta se referă,în principiu, la tutorele legal,dar poate să se refere,în anumite condiții,și la persoanele în cauză.

Tutorele legal este în primul rând tatăl,care își exercită dreptul de constrângere (jabr) asupra fiului până la perioada pubertății și asupra fiicei până la contractarea primei căsătorii.În afara perioadei în care se exercită tutela legală(de către tată sau de către un alt tutore-wali) părțile interesate trebuie să-și dea direct consimțământul.Tutela este concepută ca o modalitate de protecție a celui tutelat,deci se poate exercita numai în interesul acestuia.Există posibilitatea să fie căsătoriți copiii,în condițiile în care tutorii se înțeleg între ei, consumarea căsătoriei urmând să aibă loc în momentul în care cei doi ating vârsta legală.

Constituirea dotei(mahr,sadaq) este o condiție obligatorie pentru căsătorie:este interzis orice acord între părți în vederea renunțării la aceasta.În principiu,dota trebuie să fie serioasă,nu simbolică,să aparțină în întregime femeii și să nu presupună,în schimb,nici un fel de zestre din partea acesteia.Până la vărsarea dotei-în întregime,sau partea stabilită anterior prin contract-soțul nu are dreptul să pretindă consumarea căsătoriei.Femeia are dreptul la dota întreagă în cazul în care căsătoria a fost consumată

sau dacă soțul moare înainte chiar de consumare; are dreptul la jumătate din dotă în cazul în care căsătoria se desface înainte de consumare; și nu are dreptul la dotă când căsătoria este anulată.

Pentru încheierea contractului pe care îl reprezintă căsătoria este nevoie de formalități simple: se cere consimțământul părților și trebuie să existe doi martori. Cei doi martori trebuie să fie musulmani liberi, sănătoși la minte și de sex masculin. Se poate admite (în rit hanefit) ca unul dintre cei doi martori să fie înlocuit de două femei.

Codurile moderne adaugă la aceasta formalități administrative legate de întomirea actului de căsătorie.

Căsătoria antrenează drepturi și datorii din partea ambilor soți. Este vorba de datorii reciproce, cum ar fi coabitarea, respectul și afecțiunea mutuală, drepturi de succesiune, drepturi asupra copiilor rezultați din căsătorie și drepturi ale fiecăreia dintre părți. Soția are dreptul la întreținere (hrană, îmbrăcăminte, locuință, îngrijire medicală), dreptul la tratament egal cu al celorlalte soții în caz de poligamie, dreptul de a face vizite părinților și de a-i primi pe aceștia, libertatea de a-și administra bunurile, fără control din partea soțului. Soțul are dreptul să-i ceară soției fidelitate, supunere, alăptarea la sân a copiilor, grija pentru bunul mers al căminului, respect față de tatăl său, de mama sa și față de rudele apropiate.

Se remarcă faptul că, în dreptul canonic musulman, soții trăiesc în regim de completă separație a bunurilor.

Desfacerea căsătoriei se produce fie prin decesul uneia dintre părți, fie prin divorț. În ceea ce privește divorțul există, pe de o parte, repudierea care are loc la inițiativa soțului (talaq) și, pe de altă parte, divorțul propriu-zis (tatliq sau tafriqa), pronunțat de cadiv, la cererea bărbatului sau femeii.

Când este vorba de repudiere, aceasta poate avea loc numai după ce căsătoria a fost consumată și duce la separarea soților în cursul perioadei de continență: în această perioadă, repudierea poate fi revocată. Dacă nu a fost revocată, urmează o nouă perioadă de separare, după care despărțirea este definitivă. În cazul în care soțul pronunță o a treia repudiere după alte două succesive, el nu se mai poate căsători cu femeia respectivă decât după desfacerea unei alte căsătorii contractate legal de aceasta și consumată. Deși soluția nu este foarte ortodoxă, soțul poate pronunța de trei ori, una după alta, formula de repudiere, antrenând astfel, o despărțire definitivă, chiar fără respectarea perioadelor de despărțire temporară în cursul cărora poate avea loc împăcarea.

În ceea ce privește divorțul propriu-zis, el este pronunțat de judecător în cazul în care are loc "jurământul de anatema", când nu sunt îndeplinite condițiile fiziologice pentru consumarea căsătoriei sau când una dintre părți nu-și îndeplinește obligațiile care-i revin prin căsătorie. Soția poate cere divorțul, de pildă, atunci când soțul este absent mai mult de un an sau când nu-i acordă întreținere la nivelul cerut de condiția sa socială.

Trebuie subliniat faptul că nici dreptul islamic, nici morala conjugală tradițională nu încurajează infidelitatea soțului: relațiile extraconjugale sunt permise numai în perioada sclavagistă, cu sclavele concubine. În cazul în care se naște un băiat dintr-o asemenea relație, acesta poate fi recunoscut de tatăl său, iar sclava respectivă capătă statutul de umm walad "mamă de băiat", ceea ce înseamnă că nu mai poate fi vândută, iar la moartea stăpânului devine liberă.

Astfel, filiația este recunoscută prin însăși existența căsătoriei. Principiul este: "copilul aparține tatălui [conjugal]" (al walad li-l firaş).

Tatăl are drepturi asupra copilului, decurgând din statutul său de tutore și, în primul rând, dreptul la constrângere matrimonială (jabr) care se exercită asupra fiului până la 18 ani (15 ani ritul hanefit) și asupra fiicei până la consumarea primei căsătorii. În această perioadă, tatăl are obligația să asigure întreținerea copiilor și să vegheze la educația lor.

Mama are dreptul la gardă (hadana) asupra copiilor câtă vreme aceștia au nevoie de îngrijirea ei. Acest drept se exercită din momentul nașterii până la șapte ani pentru băieți și nouă ani pentru fete.

(vârsta variază la diferite rituri) și se exercită chiar în cazul în care căsătoria este desfăcută, cu condiția ca femeia să nu se recăsătorească în această perioadă: dacă o face, își pierde dreptul la gardă asupra copilului sau copiilor rezultați din căsătoria anterioară.

Familia în mediul arabo-musulman

Pentru a înțelege statutul familiei în societățile musulmane de ieri și de azi este necesar să pornim de la legislația islamică în această privință - la rândul ei, rezultat al prescripțiilor coranice și al preceptelor extrase din vorbele și faptele Profetului - dar este util în același timp, să avem în vedere condițiile în care apare și se dezvoltă conceptul de familie în islam, precum și modul în care acesta se reflectă în existența concretă a diverselor grupuri din marea comunitate islamică. Deși, așa cum am arătat, grupul arab nu este cel mai numeros, el merită o atenție specială, în primul rând datorită faptului că este cel în cadrul căruia se naște islamul, și apoi pentru că el continuă să exercite o influență modelatoare asupra altor grupări.

În disputa care s-a creat în secolul nostru între reprezentanții tradiției și moderniști cu privire la statutul femeii în islam, cu privire la căsătorie și familie în general, primii insistă asupra ameliorării pe care legislația islamică o aduce în toate privințele, față de situația anterioară.

Cel mai important lucru asupra căruia se atrage atenția este desființarea practicii barbare a îngropării de vii a fetelor abia născute pentru a nu hrăni o gură în plus. Obiceiul s-a născut, se pare, din cauza puținătății resurselor în deșert și datorită faptului că numeroasele războaie intertribale secerau viețile bărbaților, deci diminuau forța de muncă în stare să asigure hrana pentru sexul slab. Printre îmbunătățirile privind situația femeii sunt enumerate:

- a- asigurarea unui sistem de succesiune în care femeile moștenesc de la tată, mamă și rude colaterale în proporție de 2/1 față de bărbați; bărbatul este însă cel care are datoria de a întreține casa și de a plăti impozitul;
- b- regimul matrimonial de separație a bunurilor asigură păstrarea averii femeii și îi dă acesteia o oarecare libertate;
- c- Coranul limitează autoritatea tatălui în familie (dreptul de "constrângere" al acestuia se exercită în anumite limite);
- d- atât poligamia cât și repudierea sunt tolerate, nu recomandate.

Se știe că, înainte de apariția islamului, poligamia era răspândită printre arabi, așa cum era răspândită și la alte popoare din jurul Mediteranei, din Asia, din Africa etc. Legislația islamică este cea care limitează numărul soțiilor la patru și se spune că destui musulmani s-au găsit în situația de a-și repudia soțiile prin care se depășea această cifră. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească musulmanul care vrea să-și ia a doua, a treia, a patra soție sunt destul de dure: el este obligat să asigure un tratament absolut egal tuturor soțiilor. Fiecare soție trebuie să aibă o casă separată și să beneficieze de întreținere la nivelul cerut de condiția sa socială (să aibă propriii ei sclavi sau servitori, iar azi să aibă toate dotările moderne necesare gospodăriei); fiecare soție trebuie să beneficieze de un număr de nopți egal cu al celorlalte, cu excepția celei proaspăt căsătorite, care are dreptul la șapte nopți succesive imediat după căsătorie. Atât Coranul, cât și tradițiile despre Profet insistă asupra importanței acestui tratament egal: musulmanul care nu-l poate asigura, din diverse motive, trebuie să se rezume la o singură soție (Coran, 4, 3).

Când examinăm poligamia - admisă în islam - ca și poliandria - admisă, ce-i drept mai rar, în alte societăți - nu trebuie să uităm că avem a face cu legalizarea, cu acceptarea de către societate, a unui tip de uniune care poate exista, în timp, prin divorțuri și căsătorii succesive, legalizate de societate.

Nici obiceiul de a da în căsătorie fata de preferință vărului dinspre tată (ibn amm), pe care islamul îl preia din tradiția preislamică, nu este unul specific arab sau musulman. Concepția despre incest variază de la o societate la alta: musulmanilor, de exemplu, le apare ca o formă de incest căsătoria între mătușă și nepot sau între unchi și nepoată posibilă, în mod excepțional la creștini.

Informațiile provenind din preislam în legătură cu cadrul în care se desfășurau raporturile între bărbați și femei sunt puține și contradictorii. S-au păstrat, mai ales datorită poeziei și relatărilor despre cuplurile celebre de îndrăgostiți, date care atestă existența unor relații de mare puritate în mediul beduin: ele vor rămâne, peste veacuri, modelul de "amor platonice" la care imaginarul arab se va întoarce întotdeauna.

Pe de altă parte, unele surse vorbesc despre alte tipuri de uniuni, existente în perioada preislamică, în afara căsătoriei "normale", despre existența unei forme de căsătorie colectivă (o femeie putea avea mai mulți bărbați - nu mai mult de zece - dintre care îl desemnează pe cel pe care îl vrea ca tată pentru noul născut), a unei relații în care tatăl care procrează este oarecum "selecționat" (soțul îi cere soției să aibă relații cu un bărbat dotat cu evidente calități pentru a avea un copil cu acesta) și, în special, despre așa-numita "căsătorie de plăcere" (zavaj al-mut'a), o căsătorie temporară, după care femeia este răsplătită și eliberată. Această ultimă formă de uniune, care a continuat să existe o vreme și după apariția islamului și care este recunoscută, în anumite limite, în legislația șiiită, a fost diferit tratată de juriștii și teologii musulmani: unii consideră că ea a fost recunoscută și practică chiar de Profet, iar alții găsesc că întreaga legislație musulmană privind căsătoria se opune altor tipuri de uniuni. Privită din perspectiva modernă, această "căsătorie de plăcere" apare ca un vestigiu al unei perioade în care femeia era tratată ca o ființă net inferioară, care putea fi cumpărată și apoi abandonată. Există și în Coran, și în tradițiile despre Profet destule date care atestă statutul inferior al femeii în raport cu bărbatul. În sura "Femeile", se vorbește despre această superioritate a bărbaților care sunt îndemnați să se poarte bine cu femeile supuse, dar să le pedepsească aspru, bătându-le, lăsându-le singure în pat pe cele care nu se supun.

Femeile sunt făcute pentru bucuria omului, pentru împlinirea sa. Un hadith celebru spune: "Bărbatul care se căsătorește devine posesor al jumătății religiei sale". Sexualitatea exercitată numai în cadrul legitim al căsătoriei este sacralizată în islam. Actul sexual însuși apare ca în întregime supus voinței lui Dumnezeu, ca un semn al puteri divine, ca un miracol permanent. Tabuul, inviolabilitatea consfințesc relațiile în cadrul căsătoriei, raporturile sexuale în afara căsătoriei (zina) sunt aspru condamnate, iar relațiile cu sclavele, deși legiferate într-un cadru destul de lax, nu sunt totuși lipsite de anumite constrângeri.

Printre locurile comune pe care le vehiculează unele lucrări, apărute în Europa în legătură cu islamul și cu lumea islamică este și cel referitor la musulmanul maladiv, obsedat de sex. Modelul în această privință ar fi fost oferit de însuși Profetul care ar fi declarat că cele trei lucruri pe care le-a iubit cel mai mult în lumea asta sunt femeile, parfumurile și mai presus de toate rugăciunea. Faptul că femeile sunt menționate pe primul loc a atras atenția celor care știau că Mohammed a avut nouă soții, că episodul căsătoriei sale cu frumoasa Zeinab nu este lipsit de unele ambiguități și alte câteva povești asemănătoare. Musulmanii atrag însă atenția că Mohammed a tratat cu cea mai mare considerație femeile care au existat în diferite momente în viața lui: tradiția vorbește despre doica lui, Halima, iubită și venerată, despre prima lui soție, Khadija, care l-a protejat când era prigonit și care i s-a alăturat din primul moment al Prediciei (cât a trăit ea până la cincizeci de ani, Mohammed nu și-a luat altă femeie), despre frumoasa ingenuă Aișa, bătută la un moment dat de infidelitate și absolvită după o mică cercetare la capătul căreia o revelație anunță grele pedepse pentru cei care formulează acuzații de adulter lipsite de temei, despre Zeinab de care Mohammed s-a îndrăgostit subit, profund impresionat de frumusețea ei, despre Hafsa, fiica lui Omar, despre Um Salama, văduva unui văr ucis în luptă, despre alte soții, precum și despre fiicele Profetului, printre care Fatima se bucură de un respect deosebit din

partea credincioșilor.Comportamentul lui Mohammed în raporturile sale cu femeile trebuie să fie judecat în funcție de criteriile morale ale epocii, dar nimic nu pare să arate că acesta i-ar fi șocat în vreun fel pe contemporani.

După moartea lui Mohammed, noile condiții care se creează în Imperiul islamic aduc unele schimbări și în statutul femeii și al familiei.Din punctul de vedere al unor autori, modificarea importantă constă în noul statut pe care îl capătă datorită cuceririlor instituția concubinajului legal și instituția sclaviei.Numărul sclavelor sporește, sporește și diversitatea lor.Marile haremuri ale califilor și ale personajelor importante adună la un loc concubine de rase,etnii,stiluri diferite:africane,europene,iraniene,indiene etc. Valoarea unei slave creștea datorită frumuseții ei,dar și datorită bunelor maniere, darurilor poetice,talentului de cântăreață și de dansatoare.Cele mai scumpe erau cele care,pe lângă darurile menționate,erau și învățate.Se spune că prețul lor era stabilit de juri care le examinau în materie de medicină,astronomie,muzică,matematică,filozofie, lexicografie,retorică,legislație canonică etc.

O asemenea femeie nu lupta de la egal la egal cu femeia-soție și de aceea se spune că instituția concubinajului duce la devalorizarea femeii arabe ca soție.Această femeie, care circulă în voie, fără vâl, educată, dar și vicleană, ajunge să fie preferată și să-și compenseze în felul acesta statutul social servil.

Una dintre problemele ce privește femeia musulmană este problema vâlului.S-a discutat mult despre vâl în islam,despre momentul și condițiile în care acesta apare,mai ales de când mișcarea de emancipare a femeii musulmane ce se dezvoltă de la sfârșitul secolului trecut face din el un simbol al claustrării,al umilinței femeii.În Coran,în diferite sure,se vorbește despre pudoare,despre necesitatea ca femeia să-și acopere părul și trupul sau chiar fața,dacă ocupațiile nu o împiedică să o facă.Unele tradiții spun că vâlul ar fi fost introdus pe vremea califului Omar și toate sursele sunt de acord că el atunci și mai târziu s-a răspândit doar în mediul citadin,și aici numai la femeile de o anumită condiție socială(sclavele nu purtau vâl).

În ceea ce privește căsătoria musulmană,tendențele de modernizare ale acesteia se referă și la cea privind "zestrea" fetei.Deși legislația musulmană nu vorbește decât despre dota pe care o plătește bărbatul,în schimbul căreia aceasta nu ar trebui să ceară nimic,a devenit obișnuit ca familiile bogate să ofere fetelor o zestre care poate depăși, ca valoare dota primită.

Și în ceremonialul nunții se pot constata mici înnoiri.Ele se leagă,în primul rând,de faptul că presupuziția de la care pornea nunta tradițională,și anume că mirele și mireasa nu se văd decât în noaptea nunții,a dispărut în mare măsură pentru că tinerii se întâlnesc astăzi pe stradă și la școală,unde clasele sunt adesea mixte.A dispărut în mare măsură și proclamarea orgolioasă și zgomotoasă a virginității fetei,element constitutiv al ceremonialului de odinioară.Nu a dispărut publicitatea deosebită care se face evenimentului care adună tot satul,tot cartierul,într-o bucurie prelungită,uneori mai multe zile la rând,pentru că ea face parte din conceptul însuși de căsătorie în mediul musulman,ca împlinire a poruncilor divine,ca formă de integrare în comunitate.Căsătoria secretă nu ar fi posibilă în islam.

Nu se poate vorbi de "căsătorie religioasă" în islam pentru că nu se concepe o astfel de căsătorie:actul în sine este în întregime sacralizat.Elementele propriu-zis religioase sunt puține în ceremonial:ele se reduc la citirea în casă a surei introductive din Coran, Al-fatiha,și în măsura în care împlinirea prescripțiilor legale face parte din religie,la încheierea contractului în prezența martorilor.Restul elementelor care apar în diferite zone în ceremonie se datorează unor tradiții locale și se leagă mai ales de rituri de asigurare a fecundității.Ele nu au nici o legătură cu islamul.

Marele flagel care amenință și în zilele noastre familia arabă ca și cea islamică,este repudierea.În multe țări arabe numărul divorțurilor înregistrate prezintă,în fiecare an, cam 20-25% din totalul căsătoriilor înregistrate în același an.

Un bărbat nu se recăsătorește numai cu o femeie repudiată,ci și cu o celibatară,de obicei mai tânără,astfel că șansele unei femei repudiate de a se recăsători sunt mult mai mici.Încercările de a

introduce în statutul femeilor din diverse țări arabe dreptul egal pentru bărbați și femei de a solicita divorțul sunt încă timide și se lovesc de o opoziție netă din partea cercurilor conservatoare.

O femeie sterilă este amenințată oricând cu repudierea, căci rostul femeii este de a face copii. Se menține în țările arabe, ca și în cele islamice în general, o cifră destul de ridicată de copii pe cuplu, căci familia numeroasă este considerată o binecuvântare.

Folosirea diverselor metode anticoncepționale, justificată de unii chiar prin citate din textul sacru, nu se bucură de egală atenție în toate familiile musulmane. Ca și în alte țări, fecunditatea este mai redusă la orașe decât la țară, mai redusă la cei care au beneficiat de studii decât la analfabeți.

Preferința pentru băieți continuă să se manifeste peste tot, mai ales când este vorba de primul născut. Un tată numai cu fete se consideră nenorocit pentru că fetele sunt o pacoste: ele trebuie păzite cu grijă de îndată ce ajung nubile pentru că pot aduce dezonoarea familiei, ele trebuie să fie neapărat măritate pentru că o femeie singură este o invalidă pe plan social. Învațătura, prelungită tot mai des până la universitate, apare unora drept singura soluție pentru a-i asigura femeii o viață demnă. În unele medii se spune însă și astăzi că numai fetele urâte învață dincolo de clasele primare sau de liceu, celelalte se mărită cât mai repede pentru a scăpa de griji, ele și familiile lor.

Bibliografie: Coranul
Introducere în islam,
de Nadia Anghelescu, editura
enciclopedică
Istoria culturii și civilizației
De Ovidiu Drâmba, volumul 4